

Spis treści

9 Wstęp

EDUKACJA W ŚWIECIE VUCA – WYZWANIA I ZAGROŻENIA

ANDRZEJ ŻEBROWSKI

- 15 Zagrożenia dla edukacji i bezpieczeństwa państwa na początku XXI wieku (wybrane aspekty)

JANUSZ ROPSKI

- 55 Bezpieczeństwo edukacji w świecie VUCA

EMILIA MUSIAŁ

- 67 Nauczyciel w świecie VUCA – co to znaczy?

CHRISTIAN RESCH

- 85 Disaster Competence Network Austria (DCNA). Model roli interfejsu nauka–polityka–użytkownik w zarządzaniu ryzykiem kryzysów

CHRISTIAN MORGNER

- 89 Etniczność i pożary budynków mieszkalnych w Zjednoczonym Królestwie. Podejście do bezpieczeństwa przeciwpożarowego skoncentrowane na jednostce jako rekomendacja możliwa do wykorzystania w Polsce

KSZTAŁCENIE KADR SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO W ŚWIECIE VUCA

ANDRZEJ PIECZYWOK

- 125 Diagnoza wybranych elementów kształcenia kadr oficerskich w systemie bezpieczeństwa narodowego na przykładzie podyplomowych studiów polityki obronnej

MIROSLAW LASKOWSKI

143 Motywacja zawodowa kadry dowódczej w Siłach Zbrojnych RP

PAWEŁ RAFAŁ OSTOLSKI

161 Cechy przywódcze kadr systemu bezpieczeństwa narodowego

JAN CIEĆKA

181 Przywództwo warunkiem sprawnego kierowania bezpieczeństwem państwa i narodu w świecie VUCA

WALDEMAR ZAKRZEWSKI

215 Przywództwo w organizacji proobronnej

BARBARA DRAPIKOWSKA

229 Zarządzanie perspektywą gender w polskiej armii

JANUSZ ZIARKO

247 Myślenie projektowe w kształceniu menedżerów dla systemów bezpieczeństwa funkcjonujących w środowisku VUCA

DANUTA KAŻMIERCZAK

267 Projekt jako metoda szkoleniowa

BEZPIECZEŃSTWO EDUKACJI INFORMACYJNEJ W ŚWIECIE VUCA

HANNA BATOROWSKA

289 Edukacja dla kształtowania poczucia bezpieczeństwa informacyjnego w turbulentnym środowisku VUCA

PIOTR PACEK

303 Znaczenie informacji dla przetrwania w świecie VUCA

KATARZYNA BATOROWSKA

321 Edukacja kadr administracji publicznej dla potrzeb budowania społecznego bezpieczeństwa informacyjnego

PRZEMYSŁAW MAZUR

335 *Jihadi studies* – czyli jak zostać terrorystą dzięki dostępowi do internetu

MAŁGORZATA BEREŹNICKA, JUSTYNA ROKITOWSKA

351 Wybrane aspekty związane ze świadomością młodzieży na temat zagrożeń internetowych oraz potrzeba edukacji w tym zakresie

IZABELA RUDNICKA

377 Siła fake newsa – jak uczyć rozumienia informacji w świecie zmiennych mediów

405 Informacje o autorach

Wstęp

Szanowny Czytelniku!

Polecamy Twojej uwadze niniejszą monografię *Edukacja w świecie VUCA*. Jest ona efektem współpracy interdyscyplinarnego zespołu ekspertów, naukowców i praktyków z obszaru nauk społecznych: politologów, socjologów, pedagogów i specjalistów nauk o bezpieczeństwie z Polski, Zjednoczonego Królestwa i Austrii.

Uwzględnienie wielowymiarowego (interdyscyplinarnego) charakteru edukacji (w tym edukacji w zakresie bezpieczeństwa i edukacji informacyjnej), będącej przedmiotem niniejszych badań, znajduje uzasadnienie w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP 2020*. Podkreślono w niej jednoznacznie konieczność angażowania instytucji państwowych i samorządowych, podmiotów systemu edukacji i szkolnictwa wyższego, społeczności lokalnych, podmiotów gospodarczych, organizacji pozarządowych oraz obywateli w rozwijanie potencjału społecznego gwarantującego odporność państwa na zagrożenia niemilitarne i militarne, w tym związane z manipulowaniem informacją¹.

Do tego klasycznego katalogu zagrożeń militarnych i niemilitarnych zaliczyć należy nowe zagrożenia egzystencjalne, które mogą skutkować wyginieciem gatunku ludzkiego, a powodowane są właśnie przez samego człowieka. Potęgowane przez procesy globalizacji i postęp technologiczny kreują środowisko wysoce nieprzewidywalne, niestabilne, złożone i zmienne – świat określany jako *VUCA World*. Zachodzi zatem potrzeba opisanie nie tylko architektury całego systemu edukacji, ale także jego zadań, treści (wartości i kompetencji) i metod nauczania, dzięki którym będzie można skutecznie reagować na potrzeby otoczenia (państwa, społeczeństwa, jednostki).

W niniejszej monografii podjęto próbę identyfikacji głównych trendów kształtujących charakter obecnej i przyszłej edukacji. Prace badawcze zorganizowano wokół następujących problemów:

¹ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, BBN, Warszawa 2020, s. 15–21.

Wstęp

- Jakim wyzwaniom i zagrożeniom musi sprostać współczesna edukacja?
- Jakie są główne trendy w polityce doskonalenia kadr systemu bezpieczeństwa narodowego?
- Jakie rozwiązania metodyczno-merytoryczne i organizacyjne powinny być wykorzystywane w procesie doskonalenia kadr systemu bezpieczeństwa narodowego?

W procesie badawczym przyjęto perspektywę 360 stopni, czyli gromadzenia wiedzy i przykładów dobrych praktyk z wielu źródeł z uwzględnieniem odmiennych punktów widzenia i różnych podejść badawczych, co zaowocowało opracowaniem mogącym znaleźć zastosowanie w wybranych służbach mundurowych, a także w środowisku akademickim, w którym formułowane są założenia polityki edukacyjnej i szkoleniowej.

Propozycje odpowiedzi na powyższe pytania problemowe autorzy podali w poszczególnych rozdziałach, zgrupowanych tematycznie w trzech częściach:

- Edukacja w świecie VUCA – wyzwania i zagrożenia,
- Kształcenie kadr systemu bezpieczeństwa narodowego w świecie VUCA,
- Bezpieczeństwo edukacji informacyjnej w świecie VUCA.

W pierwszej części *Edukacja w świecie VUCA – wyzwania i zagrożenia* omówiono zmienne (czynniki, zjawiska i procesy) mające wpływ na dynamikę otoczenia edukacji, a tym samym koncepcje kształcenia i szkolenia. Turbulentne i nieprzewidywalne globalne środowisko bezpieczeństwa jest źródłem wielu złożonych zagrożeń między innymi dla edukacji i bezpieczeństwa państwa, które są wyznacznikiem rozwoju, stagnacji lub klęski państwa; w przypadku edukacji zagrożenia prowadzą do cofania się i zakłócania dotychczasowego procesu rozwoju. Stąd konieczność nadania edukacji nowego kierunku (celów, systemu wartości), uwzględniającego potrzeby społeczne i trendy rozwoju cywilizacyjnego. Postawiono również pytanie o nauczyciela: Jaki powinien być, by mógł zrozumieć i odnaleźć swoje miejsce w „płynnej nowoczesności”? Oprócz rozważań teoretycznych przedstawiono propozycje zastosowania edukacji i nauki w praktyce bezpieczeństwa: austriacki model zarządzania kryzysami nauka–polityka–użytkownik z wykorzystaniem najnowszych rozwiązań teleinformatycznych, a także koncepcję zindywidualizowanego podejścia w zapewnianiu bezpieczeństwa pożarowego, popartą badaniami naukowymi i zaadaptowaną w straży pożarnej Zjednoczonego Królestwa.

W drugiej części monografii *Kształcenie kadr systemu bezpieczeństwa narodowego w świecie VUCA* podniesiono kwestię jakości kształcenia i szkolenia zawodowego oficerów, która bezpośrednio przekłada się na sprawność sił zbrojnych. Przedstawiono ocenę kształcenia kadr oficerskich na podyplomowych studiach polityki obronnej. Sporządzono katalog cech szczególnie pożądanych wśród kadr poszczególnych podsystemów systemu bezpieczeństwa z wykorzystaniem dorobku klasyków sztuki wojennej jeszcze sprzed naszej ery. Zbiór ten może przyczynić się do lepszego zrozumienia istoty przywództwa – cechy dowódców niezbędnej również w dzisiejszym niestabilnym i nieprzewidywalnym środowisku, w którym funkcjonują wszystkie organizacje systemu bezpieczeństwa narodowego, w tym jednostki proobronne. Wyniki badań empirycznych na temat budowania mechanizmów motywacyjnych (w tym motywacji przywództwa) przeprowadzonych wśród oficerów odbywających studia i kursy kwalifikacyjne w Akademii Sztuki Wojennej mogą być wykorzystane do wypracowania nowych rozwiązań metodycznych w procesie doskonalenia kadr systemu bezpieczeństwa narodowego. Z myślą o tych rozwiązaniach autorzy nie omieszkali omówić metody projektu, która jest nie tylko narzędziem używanym w biznesie, ale powinna być też traktowana jako koncepcja organizacji działań całego systemu edukacyjnego, a co więcej, postrzegana jako sposób myślenia i działania przywódców.

Istotnym zagadnieniem, które należy poruszać w ramach realizacji programów kształcenia i szkolenia, jest zarządzanie perspektywą gender (płcią społeczno-kulturową), zważywszy, że rola społeczna kobiety wzrasta, przechodząc ze sfery rodzinnej do sfery życia publicznego i zawodowego, a ostatecznie również w obszar obronności i bezpieczeństwa, od zawsze stanowiący przestrzeń męskiej dominacji. Zaprezentowano wyniki badań jakościowych oraz ilościowych przeprowadzonych w latach 2010–2019 na temat realizacji polityki gender w polskiej armii.

Trzecia część monografii *Bezpieczeństwo edukacji informacyjnej w świecie VUCA* to dyskusja nad wagą informacji dla bezpieczeństwa państwa, społeczeństwa i pojedynczego obywatela. Podkreślono znaczenie edukacji w obszarze kultury bezpieczeństwa informacyjnego, w kształtowaniu wrażliwości na dostrzeganie negatywnych zjawisk mających związek z procesem informacyjnym i wyposażaniu w umiejętność oceny wpływu tych zjawisk na bezpieczne funkcjonowanie podmiotu we współczesnej rzeczywistości. Rozpatrywano wybrane kwestie: świadomość informacyjna członków administracji publicznej, odpowiednie zarządzanie, podnoszenie kwalifikacji i ich waga dla konstruowania społecznego bezpieczeństwa informacyjnego.

Wstęp

Omówiono zagrożenia związane z codziennym użytkowaniem internetu, a także wyniki badań własnych przeprowadzonych wśród grupy młodzieży ze szkół w województwie małopolskim. Zwrócono uwagę na oddziaływanie manipulacji informacją (*fake news*) na odbiorców w różnych warunkach i formach, na którą są podatni bez względu na środowisko, poziom życia czy notację nauki i nieprzewidywalne skutki od paniki, terroru, zniszczenia po szerokie zmiany społeczne i polityczne. Przedstawiono także, jak Al-Kaida i ISIS zdobywały wiedzę, modyfikowały taktykę w zależności od zmieniających się warunków politycznych, ale przede wszystkim rozwoju technologii (IT).

Autorzy żywią nadzieję, że niniejszy zbiór opracowań teoretycznych, wyników badań empirycznych oraz budowanych na nich propozycji praktycznych rozwiązań przyczyni się do głębszego zrozumienia otaczającej nas rzeczywistości, zwiększenia świadomości zagrożeń, a także pobudzi do konstruktywnych debat nad kondycją, bezpieczeństwem i kierunkiem rozwoju edukacji.

Danuta Kaźmierczak